



Jeffrey D. Sachs, Columbia Üniversitesi'nde Ekonomi Profesörü ve Yeryüzü Enstitüsü Direktörü'dür. Ayrıca Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin Binyıl Kalkınma Hedefleri konusunda Özel Danışmanıdır.

Prof. JEFFREY D. SACHS

Ulus refahının anahtarını bulmak

İşte size bir ekonomi modeli: Alman emek piyasası politikaları, İsveç'in emeklilik sistemi, Fransa'nın düşük karbonlu enerjisi, Kanada'nın sağlık sistemi, İsviçre'nin enerji verimliliği, Amerika'nın bilimsel merakı, Brezilya'nın yoksulluk karşıtı programları ve Kosta Rika'nın tropik mutluluğu...

Tarihteki başarılı ekonomik reformların çoğunda, akıllı ülkeler diğerlerinin başarılı olan politikalarından ders alarak bunları yerel koşullara adapte etmiştir. Ekonomik kalkınmanın uzun tarihinde, 18. yüzyıl Britanyası Hollanda'dan, erken 19. yüzyıl Prusyası Britanya ve Fransa'dan, orta 19. yüzyıl Meiji Japonyası Almanya'dan, İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupası Amerika Birleşik Devletleri'nden, Deng Xiaoping'in Çini ise Japonya'dan bir şeyler öğrenmiştir.

Kurumsal öykünme ve yaratıcı adaptasyon süreci yoluyla başarılı ekonomik kurumlar ve en ileri teknolojiler dünyaya yayılarak küresel büyümeyi hızlandırmıştır. Bugün de bu tür "politika arbitrajı" için çok iyi bazı fırsatlar var. Bunun için daha fazla ülkenin diğer ülkelerin başarılarından ders-

ler çıkarmaya zaman ayırması yeterli. Örneğin pek çok ülke istihdam kriziyle karşı karşıya ama kapitalist dünyanın bir bölümü (Almanya, Hollanda ve İskandinavya'yı kapsayan kuzey Avrupa) gayet iyi durumda. Geçtiğimiz yıl Almanya'nın işsizlik oranı yüzde 5,5, gençler arasındaki işsizlik oranı ise yüzde 8 civarındaydı ve bu diğer yüksek gelirli ekonomilerin çoğuna kıyasla dikkat çekecek kadar düşük bir oran.

İSTİHDAMDAMDA KUZEY AVRUPA'NIN BAŞARISININ SIRRI

Kuzey Avrupalılar bunu nasıl başarıyor? Hepsi de esnek süre, okuldan işe çıraklık uygulaması (özellikle Almanya) ve kapsamlı iş eğitimiyle eşleştirme gibi aktif emek piyasası politikaları kullanıyor.



Benzer şekilde, kronik bütçe krizleri çağında Almanya, İsveç ve İsviçre hemen hemen dengede bütçeler yürütüyor. Her üçü de dönemsel ayarlı bütçe dengelemesini zorunlu kılan bütçe kurallarına yaslanıyor. Üçü de müstehaklık harcamasını denetim altında tutmak için basit bir tedbir uyguluyor: Emeklilik yaşının en az 65 olması. Bu, maliyetleri örneğin emeklilik yaşının 60 veya daha düşük olduğu ve dolayısıyla emekli maaşı giderlerinin çok yüksek olduğu Fransa ve Yunanistan'dan çok daha düşük tutuyor.

Sağlık giderlerinin giderek yükseldiği bu çağda çoğu yüksek gelirli ülkeler (Kanada, Avrupa Birliği'nin batısındaki ekonomilerle Japonya) toplam sağlık giderlerini GSYİH'larının yüzde 12'sinin altında tutup sağlıkta çok iyi sonuçlar elde edebiliyor. ABD GSYİH'sının neredeyse yüzde 18'ini harcıyor ve sağlıkta kesinlikle vasat sonuçlar elde ediyor. Dahası tümü arasındaki tek kâr amaçlı sağlık sistemi ABD'de. ABD Tıp Enstitüsü tarafından yayımlanan yeni bir rapora göre, Amerika'nın kâr amaçlı sistemi 750 milyar doları ya da GSYİH'nın yüzde 5'ini israf, yolsuzluk, suistimal ve bürokrasi nedeniyle harcıyor.

Petrol maliyetlerinin yükseklerde gezdiği bir çağda birkaç ülke enerji verimliliğinde gerçek bir fark yaratmış durumda. OECD ülkeleri ortalamada GSYİH'nın her bin doları için (satın alma gücü paritesinde ölçülmüş) 160 kilogram petrole eşdeğer enerji kullanıyor. Oysa ABD'deki 190 kilogramlık rakama karşın, enerji verimliliği yüksek İsviçre'de enerji kullanımı GSYİH'nın her bin doları için yalnızca 100 ve Danimarka'da 110 kilogram düzeyinde bulunuyor.

İklim değişikliği çağında birkaç ülke nasıl düşük karbonlu bir ekonomiye geçileceğini gösteriyor. Ortalamada zengin ülkeler her bir kilogramına petrole eşdeğer enerji birimi için 2,3 kg CO₂ salımı yapıyor. Ancak Fransa güvenli ve düşük maliyetli nükleer enerji kullanımındaki muazzam başarısı sayesinde sadece 1,4 kg CO₂ salımı yapıyor.

Hydroenerjisiyle İsveç için bu rakam daha da düşük, 0,9 kg. Almanya ise siyasi nedenlerle yurt içinde nükleer enerji üretimini terk etme sürecinde olmasına karşın, Fransa'nın nükleer reaktörlerinden elektrik ithal etmeyi sürdürüceğine dair iddia-girebiliriz.

Teknolojik rekabetin çetin olduğu bir çağda kamu ve özel sektör araştırma ve geliştirme (Ar&Ge) finansmanını birleştiren ülkeler diğerlerini hızla geride bırakmakta. ABD yakın geçmişte Mars'ın keş-

fi ve genom biliminde yaptığı atılımlarla sürdürdüğü üstünlüğü şimdilerde bütçe kesintileri yoluyla tehlikeye atıyor. Bu arada İsveç ve Güney Kore, GSYİH'larının yaklaşık yüzde 3,5'ine karşılık gelen Ar&Ge harcamaları bazında ekonomik başarı gösterirken, İsrail'in Ar&Ge harcaması GSYİH'sının yüzde 4,7'si gibi çarpıcı bir düzeyde.

GAYRISAFİ MİLLİ MUTLULUK

Eşitsizliğin giderek arttığı bu çağda en azından bazı ülkeler servet ve gelir uçurumlarını daraltmış durumda. Brezilya, kamusal eğitimin kapsamını önemli oranda genişleten ve geride kalan yoksulluk gruplarını hedefe yönelik transfer programları yoluyla sistematik olarak yok etmek için çalışan bu konuda ortaya çıkan en son lider. Bunun sonucunda Brezilya'daki gelir eşitsizliği düşüştü.

Kaygının baskın olduğu bu çağda, Butan, mutluluğun anlamı ve doğası hakkında derin sorular soruyor. Ekonomik refahı, toplumsal bütünlüğü ve çevresel sürdürülebilirliği harmanlayan daha dengeli bir toplum arayışındaki Butan, gayrisafi milli hasıla (GSMH) yerine gayrisafi milli mutluluğu (GSMM) hedef almakla ünlü. Diğer pek çok ülke Birleşik Krallık dâhil, yurttaşlarının hayatlarından ne denli memnun olduklarını araştırma konusunda Butan'ın izinden gidiyor.

Hayattan memnuniyet merdiveninin en yüksek basamağındaki ülkeler Danimarka, Finlandiya ve Norveç. Yine de daha alt basamaklardakiler için de umut var. Tropik Kosta Rika da mutluluk merdiveninin tepesine yakın bir yere sahip. Söyleyebileceğim şu ki, en mutlu olan ülkelerin tümü de eşitliğe, dayanışmaya, demokratik hesap verme sorumluluğuna, çevresel sürdürülebilirliğe ve güçlü kamu kurumlarına vurgu yapıyor.

İşte size bir ekonomi modeli: Alman emek piyasası politikaları, İsveç'in emeklilik sistemi, Fransa'nın düşük karbonlu enerjisi, Kanada'nın sağlık sistemi, İsviçre'in enerji verimliliği, Amerika'nın bilimsel merakı, Brezilya'nın yoksulluk karşıtı programları ve Kosta Rika'nın tropik mutluluğu...

Elbette gerçek dünyaya döndüğümüzde, çoğu ülkenin böylesi bir esenliğe yakın zamanda ulaşamayacağını biliyoruz. Yine de gözlerimizi yurt dışındaki politika başarılarına açarak, dünyanın dört bir yanındaki ülkelerde ulusal kalkınmayı hızlandıracağımıza şüphe yok.

**En mutlu olan
ülkelerin
tümü eşitliğe,
dayanışmaya,
demokratik
hesap verme
sorumluluğuna,
çevresel
sürdürülebilirliğe
ve güçlü kamu
kurumlarına
vurgu yapıyor.**

Telif Hakkı: Project Syndicate, 2012.

www.project-syndicate.org